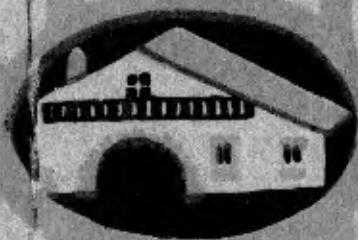

ONGILEAREN SARIYA

GARITAONANDIA'tar BITOR

IRATXE

Librería Anticuario
PAMPLONA

A. S.

ONGIĒAREN SARIYA

THE JOURNAL OF THE ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

Vol. 100, Pt. 1, 1970

ON THE FRONTIER OF
ANTHROPOLOGY

N. - 29478
R. 16808

ATV 14255

FUNDACIÓN SANCHO EL SABIO
VITORIA

Ongilearen sariya

GARITAONANDIA'taf BITOR apaizak

IDATZITAKO

BI ATAL'DUN ANTZERKIA

(*Edespen baten gogariz.*)

1922

ENEKO DEUNA'REN IRAKOLA. — GARIBAI, 28
DONOSTIA

Ongeleatzen - 1915

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

1915

IN STATE OF MICHIGAN

Gotzai-baimenaz

ta

Euskaltzaindiaren oniritziuz

Jabeduna da.

1915

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

ANN ARBOR, MICH.

BAHAKETA

BAHAKETA

ZATARAIN daí AMBOŔTSI
euskaltzale askoř ta gogatsuari,
maitasun-agerkaiz,
eskeintzen diyo idazti au
EGİLEAK

BANAKETA

ANTZEZNOTIÑAK

INES
JOXEPA
KARMELE
IXIDOR
IMANOL (Ines'en aita).
APAIZ-JAUNA
SENDAGILEA
ERAMUN (Ixidof'en aita).
MOŖOIA

LENENGO ATALA

AGERTOKIAN. — *Gela-nagusi eder egoki bat; atzean ta bi aldetan ateak: Egilearen ezker-aldeko atea izango da Imanol'en lo-gelakoa.*

LENENGO AGEĀALDIA

Ines ta Joxepa.

- INES *(Etixerako janzki apaiñaz; exerita, nekatuta bezela.)* ¡Ai au lana!
- JOXEPA Ez dezu bañan ofenbesteraño estutu beaf: ¡Geyegi egiten dezu!
- INES Ez dago geyegirik. Aita da, eta bere osasun-alde al-detan guzia egitera beaftua nago.
- JOXEPA Bai... ofela da: bañan, berenganako afdurak zerrori gaixotu beaf zaitu.
- INES Poz-pozik aftuko nituzke gaixotasunak, nere aitatxo sendatzeafen.
- JOXEPA Sinisten del. ¡Aingerutxo bat zera zu!
- INES Ez dago aingeru izan beafik. Alaba izatea naikoa da, nere gogo ta al guziak aitarene alde jafizeko.
- JOXEPA ¡Gaxoa!
- INES ¡Gaxoa, bai, gaxoa! Egunetik-egunera indafgetzen ari da, ta ez dakit nola aterako dan eritasun onetatik.
- JOXEPA ¿Nofk daki? Sendagilea laistef etofiko da, ta esango digu zef deizkion.
- INES Sendagileak esan beafik ez del. *(Zintzafi deya.)*
- JOXEPA Bera ote da? *(Joaten da atea irikitzero.)*
- INES Iñun ta atsekabez afkitzen da gauñ nere aita!... Zerbaitak afduratzen du!... ¿Zef ote da?... Ez da ba izango nere afuz!
- JOXEPA *(Aftetik.)* Ixidof jauna, ta bere izeba.
- INES Saftu ditezela. *(Jeikitzen da.)*

BIGAREN AGERALDIA

Lengoak, Karmeale ta Ixidof.

KARMELE	(Atetik.) ¿Bada baimenik?
INES	Aufera. (Joaten da Joxepa.)
KAR.-IXID.	Afatsalde on.
INES	Balta zueri ere.
IXIDOR	¿Zef diozu nere amesgai maiten ofek? (Laztanki ta maitekoř.)
INES	Ondo, ¿la zu?
IXIDOR	Txit ondo.
INES	Alaitzen naiz.
IXIDOR	(Karmeale aurkeztuz.) Nere izeba.....
INES	Atsegin zait ezagutzea.
KARMELE	Eskefik asko. Safitan itz egin degu zutaz, bañan, gauf afte ez det izan zu ikusteko zoririk.
INES	Ez da ehez ni etxetik kanpora ikustea; bada aspaldi ontan ez naiz ateratzen eleizara baizik.
IXIDOR	Bai: neke asko daramazu aldi ontan, gaxu ofek.
INES	Ta... onela geranian, pozik.
IXIDOR	Ta, ¿nola afkitzen da aita?
INES	Exeri zaitzte. (Exertzen dira.) Ba, aita gaxoa... gaizki afkitzen da.
KARMELE	¿Ain gaizki?
INES	Bai anderea. Jeikitzen da, bañan geroago ta indaf gutxiago du.
IXIDOR	Afisko aundikoa da, izan, biotzeko miña, bañan geldiro-geldiro gogořtuko da.
INES	Obe litzake. Ta zuk; ¿ba-aldezu aitaren befi?
IXIDOR	Gauf goizean afu det idazki bat.
INES	Ta ¿zef dio?
IXIDOR	Atsegiñez irakufi dituala izebak bialdu dizkion zutazko befiak, ta ofela izanik ez degula eragozpenik izango.
INES	Alaitzen naiz; ta (Karmeale'ri) zuri eskeřak.
KARMELE	Ez dezu eskefik eman beafik. Agirian daude zure ontasun ta izakera goragafiyak.
IXIDOR	Bere afpegiari begiratzea baño besterik ez dago.
INES	Zuk esateko ez da asko (Iri-parez.)

IXIDOR	Ez da asko, ez: nere mingaia esan ditezken onespen guziak... ufi gelditzen dira zure izakeraren aurrean.
INES	Loretegiren batetik zatoz, noski.
IXIDOR	Bai, ta lore gabe etofi beaf; zuri egokitzen zaizun likurtadunik afkitu ez delalako.
INES	Lotsatu beaf nazu, Ixido!
IXIDOR	(<i>Karmeleri.</i>) ¿Ez al da egiya, izeba?
KARMELE	Bai; ala da: ta zuen alkatganako mailasunak asko postutzen nau.
INES	Eskafikasko. Ta (<i>Ixido'i</i>) ¿laistef biuftuko al-da aita?
IXIDOR	Nik uste det ilebete baño len etofiko dala. Sei ilebete dira etxetik atera zala, ta orain zoftzi egun eldu zan Amerika'tik Londres'era.
INES	Badet ezagutzeko gogua; bañan, bilduf naiz nere aita ezagutzeko astirik izango ez ote duen.
KARMELE	¿Zef bada?
INES	Gaizki afkitzen da, alnbeste egunetan bizi izateko.
IXIDOR	¡Ixilik zaudel!
INES	Bera ere bilduf da: bada, beti ari da esaten, bera il baño len ezkondu beaf nukela, umezuftz eta bakarik gelditu ez nadin.
IXIDOR	Ba, ofetaz ez du zure aita buru-autsi beafik. Zu etzera inolakoz bakarik geldituko.
INES	Esketik asko.
IXIDOR	¡Esatea ere!
KARMELE	Jakiña da, Ines: Gu efi ontan afkitzen geran atean etzera lagunza gabe geldituko; ta emendik aufera, etxea afu degun ezkerro, emen izango gera geyenean.
INES	Eskafitzen zaituztel.
JOXEPA	(<i>Atea irikiz.</i>) Sendagile jauna.
INES	(<i>Karmele ta Ixido'i.</i>) Azketsi: (<i>Jeikitzen da.</i>)

IRUGAREN AGEÁLDIA

Lengoak eta Sendagileá.

SENDAGILEA (*Sáitzen da, Joxepak atea irikiz.*) Afatsalde on.
KARM.-IXID. Afatsalde on. (*Jeikitzen dira.*)

INES (Sendagileari.) Baita zuri ere.

SENDAGILEA ¿Da; zef dio aitak?

INES Nere ustez, berdiñ xamañ,

SENDAGILEA Ikusi zagon. (Kármele ta Ixidoñ'i.) Zuen baimenaz.

IXIDOR Zuregan dezu.

INES (Kármele ta Ixidoñ'i.) Bereala naiz zuekin.

KÁRMELE Ongi da. (Joaten dira Sendagilea ta. Ines.)

IXIDOR ¿Zef deizkiozu?

KÁRMELE Andere egoki ta itxurazkoa benetan.

IXIDOR ¡Ofela uste det!

KÁRMELE Gañera, alaba bakafa; ta bere dirutza ta ondasu-
nak ez dira atzean uztekoak izango.

IXIDOR (Ajola eman gabe.) Poliki izan beaf du; ba-
ñan ori...

KÁRMELE ¡Ze poliki!... Askok, diotenez.

IXIDOR Batere izan ez ta ere, naikoa ondasun da bera.

KÁRMELE ¡Ofaltiokan!

IXIDOR Bai, bai:... nere alde... (Itzultzen da Ines.)

INES Azketsi.

IXIDOR ¿Nola afkitzen da?

INES Gutxi gora-bera berdiñ.

KÁRMELE Banuan ezagutzeko gogua, bañan, ¿ez da orain
izango berarekin itz egiteko garai egokia?

INES Ez, anderea: ta..... azketsi, bada sendagilearen
agindua da.

KÁRMELE Ongi da: Beaf deguna, lenbailen sendatzea da.

INES ¡Jaungoikoak nai dezala!

IXIDOR Zuk sendagileekin egon beafa izango dezu, ta
ez det eragozpenik jafterik nai. Bitartean, zere-
gintxo bai betetzera noa ta... gero itzuliko naiz.
(Jeikitzen dira.)

INES Nai dezutenean.

KÁRMELE Atsegin zait ezagutzea, ta agindu uste-onez.

INES Berdin diotzul. Zuen agindupean naukazute.

KÁRMELE Eskefik asko.

IXIDOR Geroarte, Ines; ta ya, itzultzean, aita obeto afki-
tzen detan.

INES Jainkoak nai dezala.

KÁRMELE Aguf.

- INES Zoazte ongi. (*Joaten dira Kármela ta Ixidoř.*)
Mutil egoki ta eratsua da benetan Ixidoř. (*Ixil-
aldia, oldozkoř*)... ¡Nola afkitu ote du aita sen-
dagileak! (*Joaten da gela-aldera, bařa sařtu
bařa len ageritzen da Sendagilea.*) ¿Zef deiz-
kiozu?
- SENDAGİLEA Ez du aldaketarik egiten. Biozkadak beřdin afki-
tzen dira, ta afiskotik ez da ateratzen. Kontuz ibi-
lı beaf dezute igitzen danean, batez ere jeikitzean.
- INES ¿Eta ongi afkituko al-da jeikita?
- SENDAGİLEA Bai, bai, Exeri-toki bigun ta eroso baten jaři
ezkero, obeki afkituko da, eta lasayago ařtuko
du afnasa.
- INES ¡Sendatuko ote dai
- SENDAGİLEA Ori... ez da efez izango: bada biots ofek ez du
indafik; ta... geyegi indafkatu, edo atsekaberen
bat ařtuz, beř-beřtan gelditzeko afiskuan afki-
tzen da.
- INES ¡Gaxua!
- SENDAGİLEA Bai, Ines, Sendagileok egia esatera beařtuak
gaude, gauza guziak beaf dan bezela eratutzeko.
- INES Uleřtzen dei zef esan nai dezun.
- SEDDAGİLEA Bai: ta egoki izango da, jeiki ta gero, berarekin
balean afkitzen zeranean, zerbait esatea.
- INES Bai jauna, bai: ez nuke nai nere efuz, egin-beaf
ori bete gabe uzterik.
- SENDAGİLEA Ondo egingo dezu. Ta orain banoa. İunabarean
itzuliko naiz, bařa etofi beafa balitz, deitu, nai
dezunean.
- INES Eskerik asko.
- SENDAGİLEA Geroařte.
- INES Zoaz ondo. (*Badijoa sendagilea.*)
- INES (*Bakařik: oldozkoř, exerita.*) ¡Aita gaxoa!....
Gaizki afkitu izango du sendagileak!... ¿Esango
ote diot?... ¡Atsekaberik ařtuko ote du ori es-
anez!... ¡Au lanal... ¡Atsekabea izango dala bere-
izat kaltegarfienal ta ¿nola esango diot nik aitoř-
tzea egoki izango zayola..... atsekaberik eman
gabe?... Ez da efez!..... bada, ori esanez, gaiz-
kiago afkitzen dala irudituko zayo. Bařan esan

egin beafko!.... Bere *ánima* da lenbizi.... ta ez nuke nai nere efuz galztokian betiko galdurik... mifíez ta ofíazez nere aitafoxoren gogoa afkitzerik!... Ez Jauna, ez:... nere aita'ren betiko zorion-ofdez, poz pozik... biotz-biotzez eskeintzen dizut nere bizitza; ta Zugan nere ustea jafiz, banoa nere egin-beafa betetzerá... ¡Nola esango ote dio!...

LAUGARÉN AGEÁLDIA

Ines, Imanol ta Mofoia.

- MOFOIA (Gelako atetik.) Ines.
 INES (Izaturik.) ¿Zef da?
 MOFOIA Zuk laguntzea nai du aítak.
 INES (Gelara dijoala.) Bai, aítatxo, bai; atoz... (Ines ta Mofoia saítzen dira gelara, ta bereala ageítzen dira, Imanol bien ártéan dakaítela.)
 IMANOL (Indaí guxi du, ta nekez ibiltzen da.) ¡Au laná!... Ez det indafik!...
 INES Orain... ofdulxo betean jeikita egonez, atsedenduko zera.
 IMANOL Exeri nazazute poliki. (Jaítzen dute exeritoki egoki batean.) (Mofoia ate nagusitik dijoa, eta gelditzen dira Imanol ta Ines alkarén ondoan exeríta.)
 INES ¿Ongi afkitzen zera ofela?
 IMANOL Ez da efez ní ongi afkitzea... Nereak egin dul...
 INES Ez, aítatxo!... Poliki-poliki sendatuko zera.
 IMANOL Sendatul... ¡ez!...
 INES Ba... sendatzeko usterik ez badezu..... ¿ez deritatzu ongi..... garaiz gogoratzea...?
 IMANOL Zef, alaba, zef?
 INES Ba... garaiz... gauzak beaf dan bezela... eraz jaítzea.
 IMANOL ¿Zef gauza?...
 INES Ba... badakizu... bada-ezpada...
 IMANOL ¡Al... uleítzen zaitut!... Ez det esan beafik .. mundu onlan utziko ditudan gauza guziak, zureak izango dira.

- INES Bañan... . aitatxo!..... badira mundu ontan utzi-
ko ez dituzunak ere: zurekin batean eramango
dituzunak; eta... ori ere, ondo litzake eratulzea.
- IMANOL ¿Zef... alaba... zef?
- INES Aitofu, aitatxo!
- IMANOL ¡Al... Ez, Ines, ez! (*Tamal.*)
- INES (*Biotzez.*) ¿Zefgatik ez, aita?
- IMANOL Ez det nai... ez det nai... Naste aundia afkitzen
da nere buruan.
- INES Naste guziak, aundienak izan da ere, bereala
eratzutzen dira, gogo-onez afu ezkeru.
- IMANOL Ez... ez det nai... zu gaizki uztetik.
- INES ¡Ni gaizki utzi?
- IMANOL Bai... gaizki, ezkondu gabe.....
- INES Baliteke laistef eskontzea ere: bada Ixidof bere
aldetik gefu dago.
- IMANOL Ni... il baño len... bestela, ez dakit...
- INES Dana-dala, etzait ajola ezefgatik ere, zure *anima*
zeruratzen badet. Ori da bakakaf-bakafik bizi-
tzako egipidez lofu beaf deguna. Beste geftaki-
zun guziak utsak dira.
- IMANOL (*Laztantazunez.*) ¡Alaba gaxoal... Umezufiz..
bakafik...
- INES ¡Aitatxo!... Mundu ontako biziera, ez da egiazko
bizitza; bizitzako bidea baizik. Bide au, zabala
naiz estua, leguna naiz latza izan... befdin da:
beaf deguna da, goiko bizitzara, egiazko bizitza-
ra eldu, eta betiko atsedena iritxi.
- IMANOL ¡Itz edef ta poskafiak! Bañan... berandu da...
- INES Ez dago berandurik: aldi guziak dira egokiak.
- IMANOL ¡Alaba!
- INES ¿Zef aita?
- IMANOL Jakin zazu, ez dala nere efuz egokera ontan afki-
tzea... Zintzoak izan dira nere egikerak... bañan...
adizkide gezufi ta... lagun dolof batzuek galdu
naute. (*Ines'ek itz auek entzutean erakutsiko du*
bere arimena, bañan Imanol'ek oartu gabe.)
- INES (*Izutuz.*) (¡Zef dio!) (*Indarketuaz.*) Ba... aita;
lagun oyek galdu bazaituzte ere; ez zaitzala be-
ñepin galdu deabrak. ¡Zeruratu zazu zure *anima*!

IMANOL	Bai..... (<i>Negar-malkotan.</i>) Bai..... nere alabatxo maitea.
INES	Nik omenduko zaitut, aita!
IMANOL	Bai... bai...
INES	¿Deituko al-diot bada apaiz jauna'ri?
IMANOL	Nai dezun guzia...
INES	¡Ze poza! ¡Ze atsegiña ematen didazun, aita!
IMANOL	¡Gaxoa!
INES	Banoa bada, zure baimenaz..... Bereala itzuli-ko naiz.
IMANOL	Bai: ta, datofela mofoya bitaftean.
INES	Ongi da..... (<i>Abiatuz.</i>) ¡Eskefak Jaunari!..... (<i>Badijoa.</i>)
IMANOL	(<i>Bakarik.</i>) ¡Alaba gaxoa! Ez daki zef datofkion ni il-ondoren!... Orain afte... ¡nai zuen guzia!... auferakoan, jefef-eza!... (<i>Tamal.</i>) ¡Gaxoa!... (<i>Atetik.</i>) Bada baimenik?
MOŖOIA	Bai... aufera. Atof onera... Gaizki natxiok.
IMANOL	¿Nai aldu ba gelara eramatia?
MOŖOIA	Bai... obe izango dek. Alde guzietan bereala ne- katzen nauk.
IMANOL	Ba, orain beste alditxo bai gelan igaroko du: gero oeratu; ta ofela, txandaka.
MOŖOIA	Bai: zefbait asmatu beafko.
IMANOL	Tira ba (<i>Laguntzen dio poliki jeikitzen</i>).
MOŖOIA	Kontuz!... Etzeukat ezeftarako indafik.
IMANOL	Eldu ondo ner!... (<i>Badijoaz.</i>)
MOŖOIA	Biotz au... makal zebilek.
IMANOL	Indaftuko da geroago.
MOŖOIA	¡Ai..... (<i>Saitzen dira gelara.</i>)

BOSKAREN AGEŖALDIA

Ines bakarik; gero Joxepa, Apalz Jauna ta Mofola.

INES	(<i>Saituaz.</i>) Bereala etofiko da. (<i>Aita ez ikusiz.</i>) ¡Oil ez dago emen. Oeralzeko joango zan... Obe. (<i>Exeritzen da oldozkoŖ.</i>)... ¡Ze eragozpen ote du aitalak, lenengotik aitoftzera ez jaftezko!..... Korapilo gogofen batek lotuta dauka bere biotza noski!..... ¡Ez duela nai ni gaizki afkitzeriki!.....
------	--

- Bañan ¿zef dala ta? ¿Bere ondasuntzaz ote da?
 ¡Ai Jauna!... Dana dala: Nere aitari egin zaizki-
 yoten gaiztakeriak nik ofdaindu beafa badet ere,
 geftu nago: beloz neke ta miñak, nere aitaren
 zorion-alde, ta bere efu ta uts-eginen ofdainez
 badira!... (*Ixilik*)... Bai... ¿Zef izango ote da
 nitzaz!... ¡Alta gabe, bakafdadean!... (*Kemenez*.)
 Ta ¿zef?... Jaunak ez nau utziko... Zeruko Ama
 nerekin izango dal
- JOXEPA (*Sartuaz*.) Apaiz jauna etofi da.
- INES Datofela aufera. (*Jeikitzen da*.)
- APAIZA (*Joxepak irikitzen dio atea*.) Afatsalde on.
- INES Ongi etofi.
- APAIZA ¿Zef degu, Ines?
- INES Badaki... Aita, sendagileak esan ditanez, afis-
 kuan afkitzen da;... eta bada-epzpada, ondo eto-
 fiko zayo gefturik afkitzea.
- APAIZA Bai, ala da. Egin-beafak garaiz bete-beaf dira
 ta ez utzi gerorako.
- INES Balez ere, nere aita bezela afkitu ezkeror:
 bada ustegabeko aldafte-gaizto bat etofi li-
 tzakioke.
- APAIZA Bai, eriotzaren iragañirik ez du inofk aufez iza-
 ten. Esan oi dan bezela, lapufa leyoit bezela
 eriotza ere ixil-ixilik datofkigu; eta usterik gu-
 txien degunean, ezaftzen digu bere efpe zofotza,
 ta igitatzen dizkigu... irudiz fraunkof diran
 bizitzak.
- INES Guazen bada, jauna. (*Gelara*.)
- APAIZA Nai dezuna.
- INES (*Gelako atea irikiaz*.) Ara emen apaiz jauna,
 aita, (*Sartzen da*.)
- IMANOL (*Bařendik, ixilkiro*.) Aufera.
- APAIZA (*Sartuaz*.) Afatsalde on. (*Ateratzen da Mofoia*.)
- MORFOIA (*Bakarrik*.) Gaizki afkitzen da nere nagusia: ta
 nere ustez, ez du luzaroko bizirik... ¡Alaba ga-
 xoa!... ¡Efuki det!... Bada... geldituko da ume-
 zutiz, eta nik ez dakit nola antolatuko dan... Diru
 asko izango du, bañan, ¿zef egiteko emakume
 bakafak?... Gizon leyal ta zintzo bat beaf luke

- ofek, bere ondasun ta diruak beaf dan bezela zuzen arautzeko:... ta ofelarako... ez dago zef esanik...
- INES** (Gelatik ateriaz.) ¡Jaungoikoak entzungo al-digu.
- MOŖOIA** Bai andrea. ¡Zu bezelako aingeru bati entzungo ez dio badal
- INES** Aingeruak zeruan daude.
- MOŖOIA** Baita munduan ere: zu bai.
- INES** ¿Zef deizkiozu aitari? (Exeriaz.)
- MOŖOIA** Makaltxo afkitzen da: bañan poliki ta afduraz zaindu ezkeru. zuk zainduko dezun bezela, sendatu liteke.
- INES** ¿Uste dezu?
- MOŖOIA** Nere ama befdin-befdin afkitzen zan. Gefetaketa batek izutu zuen, ta izualdi afek biotza ¡gaizkitu zion; eta zure alta bezela, batean jeikita, bestean exerita, noiz ilko ote zan, beti gaizki, bañan, luzaro bizi izan zan.
- INES** Ez dakit!... Aspaldi ontan gaxoak atsekabe asko igaro ditu... ta biotz-indafa aitu arazi diote.
- MOŖOIA** Bai, ala da. Ta nik uste det, bere adiskide ta lagun onentzat afkitzen ziranak izan dirala beretzat kaltegarrienak.
- INES** Safitan gefiatzen dana.
- MOŖOIA** Ez luke bañan gefatu beaf!
- INES** Ez; ala da. Bañan, gauf egunean gizonak ez diote begiratzen zindotasunari, nofberaren onura ta irabazkinari baizik.
- MOŖOIA** Bai; ¡zorioneko diru ofek beafketa aundiak ematen dizkigu!
- INES** Ez da dirua bakafik: Diru-nayak basio geyago erotzen ditu gizonak aunditasun ta gaintasunak. Ez du ifiofk nai besteen menpeko izaterik, nagusi ta jauntxo baizik; ta izakera ofek ekafizen dizkigu bekaitz, gofoto, bufuka ta gaiztakeri guziak.
- MOŖOIA** ¡Afokeri ta aundikeriaren emaitz eta sofpenal
- APAIZA** (Atea irikiaz, moŖoyari.) Gazte...
- INES** (PizkoŖ jeikiz.) Zefbait al-du aitak?

- APAIZA** Ez; dijuala au nagusiari lagun egitera.
- INES** Bañan, gaizkiago afkitzen al-da?
- APAIZA** Ez, zu zaude geldi: mofoiak lagunduko dio.
(*Mofoia gelara.*)
- INES** ¿Aitoftu alda?
- APAIZA** Bai; oso edefki: ofetzaz pozik egon beaf dezu.
- INES** Bai, jauna; poz-pozik afkitzen naiz; bada, bilduf nitzan ezeregin gabe eriotzak aftuko ote zuen.
- APAIZA** Ba, garaiz ta ondo egin du. Ta orain beste gauzatxo bat esan beaf dizut. Ez da atsegingafia, bañan berak agindu dit il-bañolen zuri esateko; ta nere egin-beafa bete beaf det.
- INES** (*Ariturik.*) ¿Zef da, jauna?
- APAIZA** Exeri zaitte. Esango balizuke altaren *anima* zugalik zeruratuko dala, bañan ordañez txiro ta beaftsu igaro beafko dituzula ufteak mundu on-tan, ¿zef irudituko litzaizuke?
- INES** ¡Ai, jauna!... Badakit zef dan!... Somatu nuen zefbait!... (*Negañez.*) ¡Jaungoiko laztanal...
- APAIZA** Bere naia da, Ines. Jainkoak bialtzen dizu bere maitasun-dematzat.
- INES** ¿Zefgalik bañan, jauna? ¡Efuki izan bedi nitzaz!
- APAIZA** Etzaitu aztuko Jaunak. Berak lagunduko dizu eramankizun guzietan.
- INES** Beafko... beafko laguntasuna, onelako nekega-fiak lgarotzeko.
- APAIZA** Izango dezu: baita, poztasun ta atsegin ugaria ere, neke oyek eramanpenez afturik, aitaren *anima* zeruratu dezula gogoratuaz. ¿Ez al-da ofela? ¿Ez al-da zure maitasun oso ta aundiena, zure aitaren *anima* zeruratzea?
- INES** (*Gogo-aldataz.*) ¡Ai, jauna! ¿Nere aitaren anima zeruratzeko, neke ta atsekabeak aftu-beafa al-det?
- APAIZA** Bai, Ines: ofela da. Txirotasun ta beaftasunean afkitu beafa dezu. Ofela gefiatu da, ta geftakizunak datozen bezela aftu beaf dira.
- INES** ¡Ta... batere gabe... ezeftxo gabe gelditu beaf al-det?
- APAIZA** Ez luke nai ori zure aitak eta nik ere uste det...

- zefbaitekin gelditu zifiakela, aitaren egin-beafa al-danik ondoen beteaz: bada, Jaungoikuak ez du eskatzen neke aundi gabe ezin dan beaf-kizunik.
- INES Ta... ¿jakin al-nezake ze beafkizun bete-beafean afkitzen dan nere aita?
- APAIZA Zure aita gaxoak... bete-beaf du beafkizun gogof bat... ta beafkizun ori da... diru ta ondasunak itzuli beafa.
- INES Ta ¿guzi-guzia itzuli beaf al-du?
- APAIZAGuzia..... bai: bafian, zu ezef gabe ez gelditzeafen.....
- INES (Kemenez.) ¡A, jauna! Ez det nai neregatik beafkizun ori bete gabe gelditzerik: nayago det ezef-txo gabe gelditzea, nere aitaren anima, afiskuan jaftzea baño!
- APAIZA ¡Ori da gogo-aunditasun ta egizko maitetasuna!
- INES Ori da nere egin-beafa: ta gefiturik nago neke guziak neregán eramateko. Txirotasun, beaftasun ta apaltasun guziak ez naute ikaratzen. ¡Beto z neregain ofdainpide guziak, nere aitaren anima zeruratzeko badira.
- APAIZA ¡Ze biotz edef ta maitetekofa dezun!
- INES Nere aita da, jauna.
- APAIZA Bai; ta zu bere alaba zintzo, eredu ta oberik ezifia. Jaungoikoak ordainduko dizu!
- INES Berari eskefak emanez, orain afte aukeraz ta ondasun ugariz bizi izan ba-naiz, auferakoan lan-egifiaz tajutuko nalez nolabait.
- APAIZA Edefki esana. Ta sinistu zazu, zure aita'ren anima zeruraiuz, zerofena ere zeruratuko dezula.
- INES Ala nai nuke.
- APAIZA Bai, Ines, ala izango da: ta mundu ontan ere iri-txiko'dezu zoriontasuna; bada Jaungoikoak ez du utziko ofdaindu gabe zure onbide zintzo ta maitasun edef ori. Ta orain, aitari zerbait esatera noa, bere biotza lasai ta atsedentsu jafi dedin. Zu zaude emen. (Oelara doa).
- INES Ongi da, jauna. (Oldozkoñ.) (Txirin-otsa.) ¿Nof

- ote da? (*Ixilik.*) (*Joxepa ageri da.*) ¿Zef da, Joxepa?
- JOXEPA Idazki bat zuretzat. (*Ines'i emanaz.*)
- INES ¿Idazketaria izan al-da?
- JOXEPA Ez, ezkuz ekafi dule. ¿Apaiz jauna aitarekin al-dago?
- INES Bai, Joxepa. Laister aterako da onezkero, ta geftu itzazu garagafdo ta goxore batzuek.
- JOXEPA Ongi da. (*Joaten da.*)
- INES (*Idazkia irakurtzen.*) «Ines anderea: Zuen sendagile jaunak esan ditanez, aita gaxoaren eritasunak ordu lafi ta estuak igaro-arazten dizkizu. Atekabe aundia softzen zait zu ofela afkitzeaz; ta joan naiz bereala, zuen sendagilearen baime-naz, atzo efi ontara etofi zan nere adizkide Arangoiti sendagile ospetsuaren gana; ta geftu dago zure aita ikuskatzeko. Joango da zortzirak aldean; neronek lagunduko diot. Zuk ez dezu ezerixo ere afduratu beafik. Zuganako maitasun gaftsuak beaftzen nau zure alde zefbait egitera, eta zure egoera ilun ta lafia arintzeko ustez nere laguntasun osoa zuri eskeintzera. Agindu bada, Ines mailea, uste ta azkatasun osoaz, orain ta beti.—Afiaga'taf Ixidof.» (*Izketan.*) Erakusten du onek zindoro bere biotz xamufa..... ¡Eskaf-tzen diot!.....

SEIGAÑEN AGERALDIA

Lengoak, Kafmele ta sendagilea; gero Ixidof.

- MOROA (*Ateratzen da gelatik laisterka.*)
- INES (*Arituta.*) ¿Zef da?
- MOROA (*Gelditu gabe.*) Sendagileari deltzera noa.
- INES (*Negarez.*) ¡Ai nere aitatxo!..... ¡Il beaf du!..... ¡Jaungoiko maitea! (*Sartzen da gela'ra.*)
- JOXEPA (*Beste atetik, arituta.*) ¡Nora joan ote da moroa laislefka?..... ¡Ta emen inor ez!..... (*Gelaruntz joanez.*).... Nagusia gaizkiagotuko zan..... (*Ate-*

- ondoan, entzun naian.) ¡Gaxua!..... Ines nega-
 fez ari da!..... ¿Saftuko ote naiz?.... (*Zintzari
 deya.*) ¿Nof ote da? (*Joaten da atea idikitzea.*)
KARMELE (*Sartuaz.*) Zet gëttatzen da?
JOXEPA Ez dakit oraindikan ezer. Sukaldean afkitzen
 nintzan lanean, ta mofoia laistefka ikusi deta-
 nean afituta gelditu naiz.
- KARMELE** Neri ere ori gëttatu zait. Kanean bat-egin det mo-
 foiarekin, ta galdetu diot befi txafen bat ote dan,
 bañan ez du izan erantzuteko astirik.
- MOROA** (*Sartuaz.*) ¿Bizi al-da?
JOXEPA Ez dakit ba.....
KARMELE Ain gaizki utzi al-dezu?
MOROA Bai..... il ez-bada..... (*Sartzen da gelara.*) (*Kar-
 mele ta Josepa zerhait ikusi nayan.*)
- INES** (*Baranean.*) ¡Aitatxo maitea!..... ¡Aguf!.....
JOXEPA (*Erdi negarez.*) ¡Gaxoa!
KARMELE Tamalgafi da..... bañan, eriotze ona izango du,
 ta Jaunari eskefak ematekoa da gëttasun oftan
 iltzea.
- SENDAGILEA** Afatsalde on. (*Zuzen gelara.*)
JOXEPA Sendagafi eragile bat emango balio!
MOROA (*Gela'tik ateriaz.*) Zapi leun bat, Joxepa.
JOXEPA ¿Nola dago?
MOROA ¡Gaxoa..... ofenak egin du!
JOXEPA ¿Il al-da?
MOROA Ez, bañan, ez da luzaroko. Ots! zoaz bizkof.
 (*Joxepa badijoa.*)
- KARMELE** ¡Gaxoa!
MOROA Bai gaxoa, bañan gaxoago Ines, bere alaba zin-
 txo ta garbia.
- KARMELE** Ala dirudi, bai: bein bakafik itz egin det berare-
 kin, ta beñan oso egokiya iruditu zait.
- MOROA** ¡Izango ez da ba!
KARMELE Tamalgafi da aita iltzea, ta beraz, umezutz gëldi-
 tzea; bañan izango du ongi izateko bidea, Jaun-
 goikoak osasuna ematen badio.
- MOROA** (*Beretzat bezela.*) ¡Gaxoa! Orain afte ugarita-
 sunean..... ta auferakoan ezef gabe!.....
- KARMELE** ¿Zef? ¿Ines ondasun gabe?

- MOŖOIA** Ezin dei ulertu..... (*Joxepa agiri ez dalako.*)
 ¿Noraño Joan ote da Joxepa ori?
- KARMELE** Bañan ¿zer diozu? ¿Ez al-da ba etxe bat baño geyagoen jabe?
- MOŖOIA** (*Beregain.*) Ez nuen ezer esan beaf..... (*Kar-me-le'ri.*) Ez..... nere iritzi bat.....
- KARMELE** (*Beregain.*) Zer gëftatzen ote dal Ba, nolabait jakin beaf det.
- MOŖOIA** Emakumea!..... ¿zeftara etofi zera?
- KARMELE** Nik..... gauzak gafbi esatea nai izaten det.
- MOŖOIA** Baita nik ere, ta..... ¡tira! orain ez da befiketarako garaia!
- KARMELE** Ez dira befiketak..... ¡ññori etzaio ziririk saftu beaf!
- MOŖOIA** Ziria saftu?
- KARMELE** Au ta beslea dituela ta.....
- MOŖOIA** ¡Zoaz emendik, emakume doñof ori!.....
- INES** (*Gelako atetik: atera gabe.*) ¡Zaudete ixilik, ¡otoi! (*Ixten du atea.*)
- JOXEPA** (*Zapia moñoiari emanetz.*) ¿Bañan zef dezute?
- MOŖOIA** (*Zapia airtu ta gelara dijoala.*) Leyotik botako nuke ofelako emakumea!
- KARMELE** ¡Jakingo dei zer egin! (*Abiatuz.*)
- JOXEPA** ¿Zef dezu, emakumea?
- KARMELE** Ezer ez..... neri ez diratela ziririk saftuko: ta Ixidor'i ere ez. Aguf. (*Badijoa.*)
- JOXEPA** Zuaz, andrea, zuaz! Ori beaf degu orain..... llen-dik ez degu atsekaberik eta!..... Bañan, ¿zeftara etofi da emakume ori?
- INES** (*Bañen.*) ¡Al nere aitaño maltea..... ¡Aguf!
- JOXEPA** ¿Zef ote da? (*Joaten da gelaruntz.*)
- INES** Efuki zaitte, Jauna!..... Il da nere aita!
- JOXEPA** (*Negarez.*) ¡Il dala!..... ¡Jesus!..... (*Irikitzen da gelako atea, ta ateratzen da Ines negarez, eta Apaiza bere ondoren, eta auek ateratzean sartzen da Joxepa.*)
- APAIZA** Ez etsi ofegatik. Jafi zazu Jaunarengan zure uste guzia.
- INES** Gaizkatu ote da nere aita!..... ¡Zeruratu ote da bere anima!

- APAIZA** Bai, Ines. Ez izan ezbairik ofetaz. Zure opari ta eskeintzaz, zure mailasun ta zintzotasunez inguraturik zeruratu da zure altaren anima. ¡Goyan begot!
- INES** Biotz-biotzez eskeintzen dizkiot Jaunari nere atse' kabe, oñaze ta bizitza guzia. (*Jañaitzen du nega'ez.*)
- APAIZA** Berak ofdainduko dizu. Zure onbidezko egipen afigafiak, izango dute sariya.
- IXIDOR** (*Atsekabez agertuz, atetik:*) ¿Saftu al-niteke?
- APAIZA** Aufera, Ixidof.
- INES** (*Malkoak legoñtzen ari da, ta Ixidor sañtzen danean agertuko du atpègiya.*)
- IXIDOR** (*Ziñez ta benaz.*) Biotz-biotzez laguntzen dizut zure atsekabeen.
- INES** (*Apu' batean Ixidor'i begira egonez.*) ¡Badet lagundu beafa..... ta Jaunari eskatu beafko..... batez ere zure izebaren izakera ikusita.
- IXIDOR** Badakit emen izan dala..... (*Tamal.*)
- INES** Bai, ta nere biotza mindu duela ere bai.....
- IXIDOR** Ines: zure biotza mindu badu, nerezat ere mingafi izan da. Nik ez det beaf beste gauzarik: zu bakaf bakafik. Ofegalik natofkizu nere biotzezko aitofpenaz, zure neke ta miñiak arintzeko usiez.
- INES** Eskefak biotzez.
- IXIDOR** Nere izebaren izakerak, ez du itzalduko nere zureganako mailasuna. ¿Ontzat-añtzen dirazu bada nere eskeintza?
- INES** Bai, Ixidof: ta eskefik asko.
- IXIDOR** Zuri ezkefak.

Lenengo afala'ren azkena.

BIGAÑEN ATALA

AGERÏOKIAN.—*Jostun txiro ta beařtsuaren lantegi bat. Lan-mai, aulki ta josketarako beař diran beste lankalak. Or-man exerita lnesen aitarean antzezki bat. Axote, ingi ta idaztořtza.*

LENENGO AGERĀLDIA

Joxepa bakafik, gero Ixidof

JOXEPA

¡Ines gaxua! Ludi ontan egipidez uts-gabeko emakumerik ba-da, lnes da bat. Lenago bere aita bizi zanean, osasun ta lasaitasunez inguraturik, beařtsuei lagunduz, alde guzietan dirua zabaltzen... Bai; amaika nekazari ta beařtsuen negař-malko legořtuazi ditu. Orain, bera afkitzen da beařtsu... Zail da, goian ugaritasunez afkitu diranentzat beera jexirik ezef-ezean ta beařtasun apalgafian oitutzea... Eskefak bere onbide sendoari. ¡Ona da gaxoa! neretzat oberik ezifia.... ¡Ixidof'ekin noizbait bat-egingo balu!.... ofduantxe poliki..... (Deya.)..... ¿Nor ote da? (Irikitzen du atea.) Aufera, Ixidof jauna.

(Sařtuaz). Egun on.

IXIDOR
JOXEPA

Baita zuri ere.

IXIDOR
JOSEPA

¿Ez al-da lnes etxean?

IXIDOR
JOXEPA

Ez; bařian laistef etofiko dala uste det.

IXIDOR
JOXEPA

Ezingo det itxoin.

Beař-beařekoa al-dezu?

IXIDOR
JOXEPA

Bai. beařekoa ta..... zoritxařez naigabekofa.

¿Korapiřoen bat al-degu orain ere?

IXIDOR

Befirik ez; bařian lengoa azkatu ezina. Geroago ta gogofago afkitzen da. Ta ez det afkitzen nere aita limuřtzeko biderik.

- JOXEPA Ta; ¿zergatik afkitzen da, ba, zure aita jakera oñan?
- IXIDOR Ba, lnes len aberats eta orain ezer-ezean afkitzeak susmo txarrik ematen omen dizkio bere aitaizaz ta esan dii, ez dala ezkonduko bere seme bat gora-bera oyek izan dituan gizon baten alabarekin, gerlagai ofen sustraya ageftu gabe.
- JOXEPA (*Kemenez.*) Ta ¿lnes'en efuz izan al-da ba? (*Erukioñ.*) ¡Gaxoa! ¡beretzai izan da kalterik aundiena!
- IXIDOR Bai, ala da.
- JOXEPA ¡Amaika etsipen aftu beaf da mundu ontan!
- IXIDOR Ala ta guztiz ere, ni gerlu nago jakaitzeko; ta esango diozu lnes'i nik eztedala utziko, ta..... ez estutzeko ofegatik. Gauf ez bada, biar izango da. (*Abiatzen da.*)
- JOXEPA Laistef etofiko da onezkero.
- IXIDOR Bai, baña ez nuke nai nere aitar emen izan naitzela jakiterik, ta banoa laistefka.
- JOXEPA Zoaz ba; ta esango diot.
- IXIDOR Egokitzen bazait, etofiko naiz gero, berarekin itz egitera.
- JOXEPA Ongi da.
- IXIDOR Aguf.
- JOXEPA Zoaz ongi.

BIGAREN AGEALDIA

Joxepa bakarik, gero lnes.

- JOXEPA Zintzoro agertzen da mutil ori..... Goralgafi da bere gizabidea! Orain, bere aitar ze asmo aftzen duen ikusi beaf! Nere ustez, izebak efu geiago du, aitar baño. ¡Ondo gogoratzen naiz bai, lmanol gaxua il-zorian afkitzen zanean, zer egin zuen emakume afek! lnes'en ondasuntaz zerbait somatu zuenean..... ¡kaixo mutil!..... ¡Ori ez da gizalegea!..... (*Oñ-otsa somatuaz.*) Badatof..... (*lnes, beltzez jantzita, apalki ageftuko da; bañan bere jatorizko eredu ta gizapidea adiratziz.*)

- INES (Sañturik). ¡Au mundua, Joxepa!
- JOXEPA ¿Zer da ba?
- INES Deabrua beti ari da lanean naspil-ondoren.
- JOXEPA Ez du beste zer-egíñenik; bañan zu menpetutzea nai badu, izango ditu lanak.
- INES Ez dakit..... ez dakit..... Uste gutxien danean afkitzen dira naigabeak.
- JOXEPA ¿Ixidoñ ikusi dezu, noski?
- INES Bai.
- JOXEPA Emen izan da.
- INES Ba, emendik zijoala kale-befian bat egin degu. Gelditu nau, ta iru edo lau itz egin baño len, ikusi gaitu bere aítak..... ¡Oñ!..... ¡Ez dizut esan nai nolako afpegi iluna jafi digun!
- JOXEPA ¿Bai, e?
- INES Bai, Joxepa: afpegi iluna benetan. Ni izututa gelditu naiz, ta esan diot Ixidoñ'i, ofelako atsekabeak eramatea ¡baño nayago detala gure maitasun-bideari utzi, ta pake-pakean bizitzea.
- JOXEPA ¡Ori esango zinion bada! Ta, ¿zer erantzun dizu?
- INES Ez estutzeko ofegatik; ta jafaitzeko. Bañan, badakizu, bere aítaren gogoz izan ezik, ez ditugu izango naigabe ta atsekabeak baizik. ¿Nola naidezu bada jafaitzea?
- JOXEPA Ala da, bañan..... nere ustez, Ixidoñ bayetzean dagon aítean, zuk ez dezu atzera-egin beaf. Bada, zindoro jafaitu ezkeru, gauf ez bada biaf, Ixidoñ'ek limuñtuko du noski bere aíta.
- INES (Ziñestegabe)..... ¡Baliteke!..... Bañan, ni ez naiz aleginduko. Berez ta bide zuzenez etofzen bada..... ongi etofi; bestela auñera gure lanean.
- JOXEPA Bai,..... bai..... ala da. Bañan, ain egoki aukeratu, ta, gero ezef-ezean gelditzea ere..... tamalgafia da.
- INES Ta, ¿zer egingo diogu ba?..... Jaungoikoaren naya izango da, ni beafitsu afkitzea: ta geñtu nago egoera ontan jafaitzeko,..... zuk laguntzen badidazu.
- JOXEPA Nik bai; ni ez naiz aldenduko zuregandik. Bañan, badakizu, bete-betean gabilta janari ta

- beste beaf-beafeko bizigafiak irabazteko: ta ogia geroago ta garestiago, babafun ta palatak apafa bezela gorontz; etxe-efentak befiz, efuki gabe jaso ta jasotzen ari dira; ta..... ofela beste gauza guziak. ¿Nola nai dezu?
- INES Bai, ofela da; bañan, guk ez degu gauza aundi beafik bizitzeko. Lenago ugaritasunean bizi izan afen, oitu gera uritasunean ere. Zoriontasuna, Joxepa, gauzak datozkigun bezela aftuz afkitzen da.
- JOXEPA Bai..... zu bezelako ontzale ta donetsua izan ez-kero.
- INES Donetsua izateko askoren beafean arkitzen naiz. (Deya). Ea nor dan. (Joaten da Joxepa atera.)
- JOXEPA (Idazki bat eskuan dakañela.) Idazkia zuretzat.
- INES (Jeikiar) ¿Zefiena ote da? (Izenpearl begiratuz.) ¡E! Ixidor'en aita'rena? ¡Ze ote dakar! (Irakur-fiaz.) «Ines jostunari.»
- JOXEPA Idazki-buru motza jafi du.
- INES (Irakuriz.) «Etofi nintzan efi ontara udale alai ta paketsua igarotzeko ustez: bañan zure uzi ta auzarkeriak eragoitzi bear dirate». (Izketan.) ¡Auzarkeriak!..... ¡nere uzi ta auzarkeriak!..... ¡Au ere entzun egin!bear!..... ¡Jaungoiko maitea! (Irakuriz.) «Ikusi zaitut Kale-befian nere semeare-kin izketan; bañan, alpefik zabiltza. Nere semea ez dago jostun gaxo batekin berdintzeko; batez ere, zure aitatza entsun ditudanak argitu arte», (Negarez.) ¿Zer esan nai du nere aitatza? ¡Nere aitak azken zintzo ta zuzena izan du! zeruan dago: ta zerbait esan-beafa izan da ere, nik ez det efurik.
- JOXEPA Ez, Ines, ta gizon ofek ez du zer esan beafik ere.
- INES Esan dezala garbiro, zer entzun duan nere ai-tatzaz.
- JOXEPA (Zaleki.) Ez nekatu, Ines, ta jafaitu irakurtzen.
- INES Ez..... ez det nai geyago irakurtzerik ere!..... Ja-faitu rezofek, nai badezu. (Idazkia emanez.)
- JOXEPA (Idazkiari begira)..... ¿Non ziñan?..... (Irakur-iz) «alpefik zabiltza»..... ¡A! emen da. «Utzi

- bada auzafkeri oyei, ta jakinarazi nere semeari, neronek beste bide bat aitu baño len». Afiaga, tar Efamun.
- INES (*Jeikitzen da*). Oraintxe beftan idatziko diot.
- JOXEPA ¿Nori?
- INES Ixidof'i.
- JOXEPA Ez dezu ori egin beaf.
- INES Bai ta bereala. Ez det atsekabe-biderik beaf. (*Exeri ta jaitzen da idazten.*) (*Ixil aldia.*)
- JOXEPA ¿Zer jaitzen diozu?
- INES Ba..... ¿ez al-dezu irakufi zer dion idazkiak. (*Ja-raitzen du idazten.*)
- JOXEPA (Auxen da bai..... Badakit Ixidor naigabetuko dala..... (Tamalgafi da!) (*Ines'i.*) Nik ez nioke ukorik emango.
- INES (*Idazten ari dala*). Ez diot ezetzik ematen; bai-zik adierazi pakean uzteko, bere alia egokera oftan afkitzen dan artean.
- JOXEPA Nik uste det..... apaiz jauna'ri esatea izango litzakela egokiena. (*Ixil aldia.*)
- INES (*Idazkia amaituaz.*) Naikoa da onekin. (*Sa-ritzen du azalpean.*)
- JOXEPA ¿Zer jaitzen diozu?
- INES Esan dizutana bakaf-bakafik.!(*Idazkia emanaz.*)
- JOXEPA ¿Bidaliko al-diozu?
- JOXEPA Bai, bai, datofena datofela! (*Abituaz.*) Emen naiz bereala. (*Joaten da.*)
- INES (*Bakarik.*) ¡Gora-bera asko ikusten da ludi ontan! ¡Goitasun ondoren apaltasuna! ¡onespen ondoren, narga ta erdefnuak!..... ¡Ludi atzipetkofa benetan! Atsedena, zorion, pozkida ta alaitasun iduriz, kezka, zorigailz, atsekabe ta goibelaldiak damazkigu..... ¡Mundu ontako biziera, ez da, ez, egiazko bizitza! beraz, aldeakegun gogo-atsedena, jaungoikozko legedi-arauz bakaf-bakafik iritxi genezake, datofkigun zorian apalki jafaituz. (*Oldozko.*)
- JOXEPA (*Saftuta.*) Bidali diot.
- INES Ongi da..... (*Gogo-aldatuz.*) Ta ¿noiz asi beaf degu lanean?

JOXEPA ¿Ekafi al-dezu Andre Kostantzi'ren soñeko-
miesa?

INES ¡Ene bada! jez da gogoratu ere! Zofiziretako joan
beaf nuen neufiak aftzera!

JOXEPA Tira..... ez du zer-egín aundirik eta etxean afki-
tuko dezu oraindik.

INES Eafian jau burua!

JOXEPA Ez naiz afitzen. Ixidoí-ekin kalean bat-egiteak
aztu-arazi dízu.

INES Baliteke... Ba, bereala joan beaf det. (*Abia-
tzen da.*)

JOXEPA Bai, bai, bestela ez degu lanik.

INES Laister biuftuko naiz. Gero afte.

JOXEPA Bai.

IRUGAÑEN AGEÑALDIA

Joxepa bakarik, gero Apaiza

JOXEPA ¡Au ere bada ba!... «Usterik gutxienean, guru-
tzea atari aufean». Esaera au gertatu da gure-
kin... Bai, jakíña: «Usteak alde erdia ustel». Baña lzer egingo díogu ba!... datofkigun bezela
artu beaf: bada «pake txafa ohea da, gefa ona
baño»... ¡Ines gaxual... ¡Amaika neke ta samin-
tasun eraman beafa ba-du! Aita bizi zanean,
etzan ofelakorik: mordozka agertzen ziran ez-
kongaiak bere ondoren. Bañan egia esateko, ez
dira guziak berdiñak: Ixidoí orain ere, bere alde,
zintzoro agertzen da, ta pozik arkitzen giñan,
bañan... ofek ere *kale* egin beaf dígu.

APAIZA (*Sartuaz*). ¡Aguf Miren garbiya!

JOXEPA ¡Efu gabe softua!

APAIZA ¿Zer da Josepa?

JOXEPA Emen gaude... lan egiteko asmoz. Ta, ¿berofek
zer darabil?

APAIZA Zuek ikustatuaz, joan dan asteko joskintzaren
ordaiña ekaftzera.

JOXEPA Ez naiz gogoratzen.

- APAIZA Ba, eleiza'ko aldare-zapiak.
- JOXEPA ¡Al... ori utsal da.
- APAIZA Nik ematen dizudan saria ere ez da izango aundia. Amabost efeal.
- JOXEPA Naikoa da, bai. Exeri bedi.
- APAIZA ¿Non da Ines?
- JOXEPA Sofieko bat egiteko neufia artzera joan da: be-reala etofiko da.
- APAIZA Tira ba. (*Exeriaz*). Gañera, gertu beaf didazute zerbait «Eusko-jantzegi»'rako ere.
- JOXEPA ¿Zer nai du gertutzea?
- APAIZA Ori, zuek obeto jakingo dezute. Izan ditezela berogafiak.
- JOXEPA ¡Badizkio... arako... artilezko txamaf batzuek umetxoentza!
- APAIZA Edefki asmatu dezu. Langile ta beafitsuen ume gaxoak beafidute zerbait negu'ko aize otz eta ekaitzak eramateko.
- JOXEPA Bai jauna, bai
- APAIZA Ta, langileak berak ere; ez al-dute zerbait beafko?
- JOXEPA Nai bada txafes, alkandora naiz txamafa batzuek...
- APAIZA Bai, edefki. Guzia beafean arkituko dira gaxoak, neguko otz eta bustitzeari aufka egiteko.
- JOXEPA Ba, aleginduko gera pizkof ta ondo egiten; onuratsu ta goralgafia dalako egikizun ori.
- APAIZA Bai, bai; kadakit, zuek al-danik ongien egingo dituzutela, ta... geyegi irabazi gabe.
- JOXEPA Ofetara beaftuak gaude, txiroen alde izan ez-kero: bada, jzenbat beafitsu ta langile gaxo ikusten ditugu otz-ikaraz, sofieko gulxi ta erdi ufa-tuak dituztelako!
- APAIZA Bai; efukafi dira gaxoak.
- JOXEPA Aberatsak geyago arduratu beaf luteke eusko-jantzegi oyei lagunduz.
- APAIZA Bai, bafian, askoz ere geyago egiten dute arako... bitaftekoak; ez beafitsu ez aberats arkitzen diranak. Egia esateko, badira banakak aberats aftean ere. Lengo egun batean, esan didatenez,

- JOXEPA befogei ta amaf alkandora sendo-sendo ta be-
 APAIZA rogafiak bialdu omen zituan Ondegi'taf Miren
 andereak.
 JOXEPA ¡Ze edefkil
 APAIZA Onuratsua ta beaf-beafekoa da egikizun ori; ba-
 JOXEPA tez ere aberats eta lasaitunez bizi diranentzat.
 APAIZA Bai, bañan, goimaitasun gutxi dute bere biotze-
 JOXEPA tan. Beafitsuak, berori bezelako jaun biozdun
 APAIZA beafean arkitzen dira, ta... (*Itunduz.*) gu ere
 JOXEPA bai; batez ere garai ontan.
 APAIZA ¿Zerbait al-dezute?
 JOXEPA ¿Zerbait bakafik? Bai, jauna, bai.
 APAIZA ¿Zer da ba?
 JOXEPA Ba... lxi dof'ekin ezkontzeak ere, uts-eman beaf
 APAIZA digula.
 JOXEPA ¡Egia ote da!
 APAIZA Obe ez.
 JOXEPA ¿Nola bañan?
 APAIZA Ba... aitak ez duela nai... (*Ines somatuz*). Ba-
 JOXEPA datof bera.

LAUGARREN AGERALDIA

Lengoak eta Ines.

- INES (*Sartuz*). ¡Oí! ¿Emen al-zan berori?
 APAIZA Bai; emen gaude. Zuetaz ere gogorotzen gerala
 erakusteafen.
 INES Badakit berori astuko ez dala: eta biotzez eskaf-
 APAIZA tzen diot zindotasun onurakof ori.
 INES Al-banu... egingo nuke geyago ere.
 APAIZA Naikoa egiten du, jauna.
 INES Askoz geyago eginda zaude zu nere alde aufeko
 APAIZA urteetan.
 INES Urte ayek...
 JOXEPA Urte ayek joan ziran: oraingoa zuzendu beaf
 INES degu.
 JOXEPA (*Joxepa'ri.*) ¿Esan al-diozu zerbait?
 INES Bai; esan diot.

- APAIZA Bai, ta afituta geiditu naiz. Bada. nere ustez, Ixidof'en aita gizon ona da.
- INES Bai, noski.
- JOXEPA ¡Ummm! Seta gogofitxo a ere izan beaf du! Bada, jakitun egon baño len, ez du gizonak gertaerarik azaldu beaf.
- APAIZA ¡Badakit nondik etofiko dan aufka-egite ori! Ezagutzen dezu ori... zera... (nola da ba)... Garcia Ruigomez de Bengoetxea?
- JOXEPA ¡Josu! Luzea da!
- APAIZA Euskal-abizena agertu-aŕtekoa. Ori egiten dute Madrid-aldeko guziak. Beren guraso ta aiton guzien abizenak asteŕtzen ibiltzen dŕta, euskerazkoa agertu aŕte. Ba... Garcia, Ruigomez edo Bengoetxea ofek du alaba bat, eta, badakit Ixidof'en aita berarengandu nayan dabiŕela, bere adizkide egiaŕaz.
- JOXEPA (Asaŕe). Eta ŕzergalik etofi beaf dute oyek onera ezkongai-ondoren.
- APAIZA (Iŕi-paŕez). Gaztelu-aldeko aŕtadiak ez omen dute aŕtŕen ezkufik eman, ta *ezkuŕ*-ordaiŕez *titulua* eskeintzera etofi omen dira.
- JOXEPA ¡Ze titulul!
- APAIZA ¡Markesa!
- INES *Markesa* al da?
- APAIZA Ala diote: baŕian... txanpon gutxitxo *markesa* izateko.
- INES Bai baŕian, batak *titulua* ta besteak dirua, oso edefki izateko bidea.
- JOXEPA ¡Ez, ez, ez!... «Danbolin *pagatuak* soŕtu itxafa jozen du»..... ta banoa bafen-aldera. Geroaŕte, jauna.
- APAIZA ŕBa-al zoaz?
- JOXEPA Bazkaldu beaf-badegu, zerbait geŕtu beafko.
- APAIZA Ongi diozu.
- OXEPA Geroaŕte ba. (*Baŕenerako atetik*).
- APAIZA Bai, Joxepa. (*Ines,i*). Ta... ŕbenetan al-da Ixidof'i idatzi diozula bere eskapena ukatuz?
- INES Ukatu... ez: nik ez diot auferako ezeŕzik ematen: aŕteakaberik ez izateafen esaten nion itzik ez egi-

- teko befiz kalean, eta idazkirik ere ez bialtze-ko, bada nik ez diotela erantzungo.
- APAIZA ¡Ori esan al-diozu?... Bilduf naiz asafetuko ote-
dan!
- INES Ta zer egingo diot ba? Ez da ezez bere aitak ja-
kin gabe zerbait egitea; ta ni aren bilduf naiz,
bada len ere naikoa ikaratu nintzan bere afpegi-
iluna ¡ikusiz.
- APAIZA ¡Markes txatxu ofek esango zion zerbait zure ai-
ta'izaz!
- INES Ori da neretzat tamalgafia.
- APAIZA Bai; bañan ez dezu estutu beaf; datofena-datofe-
la, lasai afkitu. Ni ere kontuz ibiliko naiz, ta.....
ikusiko da. (*Jeikitzen da*).
- INES ¿Ba-aldoa?
- APAIZA Bai; ta zuk jafaitu zure onbideari. (*Aterontz joa-
nez*).
- INES Nik Jaungoikoarengan jafitzen ditut nere zori ta
uste guzlak.
- APAIZA Berak ondoen zuzenduko dizkitzu... Aguf, Ines.
- INES Bijoa ongi. (*Ikusten du Ixidoř aterontz datofe-
la*). ¿Ixidof al-da ori?
- APAIZA (*Atean geldituta*). Bai, bera da. (*Ixilik: Ines ari-
tuta, zer egin ez dakiela*).

BOSKAREN AGEĀALDIA

Apaiza, Ines ta Ixidof.

- IXIDOR (*Sařtu gabe*). Egun on, apaiz jauna.
- APAIZA Ala ekafi, Ixidof. ¿Zer degu?
- IXIDOR ¿Ines emen al-da?
- APAIZA Emen izan beaf du. (*Bařenera begiratz*). ¡Ines!
- INES (*Aterontz joanaz*). ¿Zer da?
- IXIDOR ¿Baimenik ba-det?
- INES ¡Auffera!...
- APAIZA (*Ateratzeko igitu ta Ixidoř i sařtu-araziz*). Of
gelditzen zerate.
- IXIDOR Ez jauna: berori gabe, ez.

- APAIZA Zuek... zerbait esan beafa dezute noski, ta...
IXIDOR Ez jauna, ez: *mesedez* eskatzen diot.
INES Bai jauna; saftu bedi; nik ere nayago det bero-
fen afean itz-egitea.
- APAIZA Ots, ba... (*Alegiaz*). Zer ote dabil gazte auen
aftean!
- IXIDOR Nik bezin ondo badaki beofek.
APAIZA Ez dakit ba...
IXIDOR Ona, jauna...
INES Exeri bitez. (*Aulkiak eskaintz*). (*Irurak benaz
itz egingo dute*).
- IXIDOR (*Exerita*). Efi polit ontara etofi nintzan ezker-
nere ibilkera, atsegin ta zorion guziak, Ines, ema-
kume egoki ta onbidetsu onen menpean utzi ni-
tuan. Pozez afkitzen nintzan beronen afpegi ar-
gia ikusirik eta nere gogo ta maitasuna ontzat
artzen zuelako ustez. Bañan..... (*Idazkia era-
kutsiz*). idazki onek zauritu du nere biotza. Ezin
det ziñestu zuk idatzi dezula... ¿Zer didazu, Ines?
- INES (*Lotsaz ta apalki*). Bai... nik idatzi det; bañan,
ez zure biotza zauritzeko ustez... ziñeztu zazu,
nik ez det ezertxo ere zure aufka.
- IXIDOR (*Maitekoñ*). Ofela izanik... ¿zer dala-ta bialdu
didazu, idazki au?
- INES Zure aital
IXIDOR (*Beriala-ariturik*). Nere aitalak beaftu al-zaitu?
- INES Beaftu... ez da bai. Badakizu zure aitalak ez duela
nai nik zurekin itz-egiterik; ta nik ere ez det nai
zure aitarekin asafe-aldi ta naspilik. *Pake-zalea*
naiz.
- APAIZA Sinisten det. (*Ixidor't*). Ines beti izan da *pake-*
zalea, ta inforekin ez asafetzeagatik aukera-bide
guziak utziko lituzke.
- IXIDOR Izakera ona da. Bañan, ¿nola nai dezu, ez idatzi,
ez itzik egin gabe jafaitzea?
- APAIZA Emen, lenbizi jakin beaf dana da, bata-bestearen-
ganako maitasun egiazkoa dezuten ala ez.
- IXIDOR Nere alde, ez dago ezbairik. Aspaldian softurik
afkitzen zan neregán, nere gogoko emazte-gai-
irudi bat: bañan, etiztzeitan inolakoz agefitzen

	irudi-ofen antzekirik, efi ontara Jaungoikoak zorionez bidali ninduan arie: Inesengan baka-fik afkitu del antzeki ori. Beraz, jakina, Ines bakarik izan diteke nere maitasun-gai.
APAIZA	¿Zer dizkiozu, Ines, aitorpen argi ofi?
INES	Lotsaturik afkitzen naiz itz oyek entzuteaz.
IXIDOR	Biotz-izketa da, Ines: ziñestu zazu.
INES	(<i>Apalki</i>). Biotzez eskatzen zaitut, Ixidof.
IXIDOR	¡Gertu al-zaude bada gure ezkongai-bidean ja-faitzeko?
INES	Bide legun ta egokian jaftzen bagera, poz-pozik: ta ori izango litzake neretzat atsegingafiena.
IXIDOR	(<i>Pozez</i>). Maitasun egizkof ta onbidetsuak bide guziak leguntzen ditu.
APAIZA	Ta... ¿aitak ez al-dizute eragozpenik jafiko?
INES	Ori da nere bilduf-gaia.
IXIDOR	Ona: Nere aitak, egia esateko, seta gogofitua du; zakafa da asafetzen danean, ta edozer egiteko gertu afkitzen da, gero negaf egingo ba-du ere. Ofegatik, bere asafe-aldietan poliki ibili beaf da: ta biderik onena izaten da, apal-apal egin ta ixilik egon.
INES	¡Ixilik egon!... Ez da efez itz iraingafiak entzun-ondoren.
IXIDOR	¡Nere aitak iraundu zaitu, beraz?
INES	Nerau... ez: bañan bai nere aita; eta nere aitari egiten zayona neroni egitea bezela da.
IXIDOR	Bai: ofela da... Atsekabe zai!
INES	(<i>Tamal</i>). Nere aita, aberats, diru askoren jabe izan ondoren, il-onduan bate-gabe afkitu zan...; egiya dal..... bañan, beti izango da tamalgafi bere alabari gogo-gaiztoz oroitarazitzea.
APAIZA	Noski... etzuen gogo-gaiztoz egingo.
IXIDOR	Dana-dala, gaizki-egina da.
APAIZA	Bai: zorigaitz asko izan du gaxu onek. Dakizun bezela, aita bizi izan zan afean, guztizko ugari-tasunean afkitzen zan; etzuen ifioiz izan ezertxo-ren beafik: bañan, bat-batean afkitu zan guzia-beafean; ¡ogia jateko ere lan-egin beafean!

(*Ines'ek agertuko du ituntasuna, eskuaz begiak estallz*).

IXIDOR

(*Laztanasun ta erukiz*). Ines! Geftakizun oyek ez dute itzali, ez da gutxitu ere, zu ikusiz bakafik nere biotzean softu zan zureganako maitasuna, sendatu baizik; ta maitasun au, lenengotik zintzoa izanik, gaufftik aufera sendoago ta indaf-tsuago agertuko da.

APAIZA

Adoretu zaite, Ines, Ixidor'en aitofpena entzuteaz; bada, onbidez dabilizanak, geroago edo laistefago, elduko dira azkenera.

IXIDOR

Bai Ines. Nere aitak ez du nai; ta gure elkaftasuna ikusiz setatsu ta mukefkeriz afkitzen da; egia da; bañan nolabait limuftuko degu, batez ere... apaiz jaunak laguntzen bagaitu...

APAIZA

Beaftua nago al-detan guzia Ines'en alde egiteko.

INES

Eskefik asko, jauna.

IXIDOR

(*Ines'i*). ¿Geftu al-zaude bada egunen-batean nerekin bat-egiteko?

INES

Atsegingafi ta onuratsu izango litzake neretzat.

IXIDOR

(*Pozez*). Ez nuan nai bada ori jakitea besterik.

APAIZA

Ia ba, (*Jeikiaz*). ainbat laistefen eraltzen dezuten.

INES

¿Ea-al dijua?

APAIZA

Bai: joan beafa del: bañan, nai dezutenean deltu, ni beafean afkitzen bazerate.

INES ta IXID.

Eskefik asko, jauna.

IXIDOR

Banoa ni ere: bada, apaiz jaunarekin ikusi ezkerro, aitak ez dit ezer esango.

APAIZA

Goazen bada. Aguf, Ines.

INES

Eskefik asko, jauna; ta agindu.

APAIZA

Ongi jafaitu.

IXIDOR

(*Maitetsu, Ines'i eskua emanetz*). Aguf Ines.

INES

Zoaz ondo.

SEIGAREN AGERALDIA

Ines bakafik: gero Joxepa.

INES

Oñela agertzen dan mutil zintzo bateri, ¿zer esango diot ba? Baietz esan beaf. Egia esateko,

ez da bere diruengatik. Berak esan duana diot nik ere: lagun egoki bat nai det: ta lxxidof'ek zintzo ta egoki-egokia dirudi... Aitaren bilduf naiz: gogof egiten badigu, ni ez naiz ausaftuko esan-dako bideari jafaitzen... ¡Nola tajutuko ote ge-ra!... (*Deitzen dio Joxepa'ri, atea puxka bat iri-kiz*). ¡Joxepa!... ¡Joxepa!...

- JOXEPA (*Ba'endik*). Banua... (*Ateratzen da*). ¿Bakafik al-ziñan?
- INES Bai: oraintxen joan dira apaiz jauna ta lxxidof.
- JOXEPA ¡lxxidof!... Emen izan al-da?
- INES Bai; emen izan da, nere idazkiaz afiturik bere zintzotasuna erakustera.
- JOXEPA (*Leyatsu*). ¿Ta zer dio?
- INES Ez bilduf izateko bere aitaren izakeragatik.
- JOXEPA Geftu dago beraz zurekin ezkontzeko.
- INES Bai; gafbi ta zintzo erakutsi du bere maitasun ta naia.
- JOXEPA (*E'rdi negarez*). Banekian... banekian... ez nuan ezbairik...
- INES Bañan... ¿zer da ori?... negaf!...
- JOXEPA ... Ezin det...
- INES ¿Nere ezkontzak izutzen zaitu?
- JOXEPA Ez: ongi da zu eskontzea, batez ere lxxidofekin.
- INES Neretzat ongi bada, zuretzat ere izango da.
- JOXEPA Bai... bañan, ainbeste urte alkafekin igaro ta...
- INES ¿Zer?... Nere eskontzak banatuko gaituala uste dezu?... Ez Joxepa, ez: zu nerekin izango zera, zuk nai badezu.
- JOXEPA Ori da nere gogo ta naitasun guzia.
- INES Ba, ez izan ezbairik ofetaz. Ni lxxidof'ekin ez-kontzen banaiz, zu nerekin izango zera: ta ez neskame, baizik lagun, aizpa bat bezela.
- JOXEPA Ez; ez det ofenbeste *merexi*.
- INES Bai ta geyago ere... ¡Ez litzake beaf!... Zurega-tik, zuri eskefak, ez nintzan gelditu bakaftasun oso-osoan; ta beafturik nago, nere eskuan de-tanean, zu ongi izateko al-detan guzia egitera.
- JOXEPA Eskefik asko, Ines.

- INES Ez dezu eskefik eman beafik. Ta orain, gai oni utziz, gure egunerokoari jafaitu beaf diogu.
- JOXEPA Bai; zeregin askotxo degu, lan guziak bukatu beaf baditugu.
- INES Lenbizi «Eusko-janztegi» rakoak egin beaf dira.
- JOXEPA Ez degu izango beaf dan beste oyal ta eunik.
- INES Ekafi egin beafko dezu.
- JOXEPA Bai, dirua balego.
- INES ¿Ez al-dezu dirurik?
- JOXEPA ¡Nola izango degu ba, josketan irabasten deguna aftu ofduko urte bete igarotzen da ta!
- INES Bai... urte bete edo...
- JOXEPA Dan bezelaxe! Biaf izango dira bi ila-bete «Jau-regi-Befi»'ko *Kondesa*'ri sofiekoa eraman niola; ta... badakizu... batean, ez dala etxean afkitzen, bestean, gizonak eraman diola giltza, ta... ofela, oraindikan ordaindu gabe: ta ofek bezela egiten digute beste batzuek ere.
- INES Ba... befiz eskatu beafko.
- JOXEPA Oraintxen joango naiz; ta egia diotzut; ez nau-tela utziko diru gabe. Bestela, lapuf egingo di-tut, ta epaileari adieraziko diot.
- INES ¡Bai zera!... etzera auzafuko.
- JOXEPA Ikusiko da... Banoa.
- INES Zoaz ba, ta laistef itzul.
- JOXEPA Bereala. (*Joaten da kalerako atletik*).

ZAZPIGAËN AGEËALDIA

Ines; gero Ixidoz ta Efamun.

- INES (*Bakañik*). Noiz asiko ote naiz lanak egiten!... Au dala ta eztala, ezertxo ere egin gabe!... Onela jafaitzen badegu, ez du gauñko egunak irabazte aundirik emango; ta... irabazi gabe, ezin jan. Asi gañtean zerbait egiten. (*Aulkian exeriz as-ten da oyal bat ebaki naiz josten*).
- IXIDOZ (*Sañturik*). Emen naiz befiz ere.
- INES (*Alai*). Ongi etofi.

- IXIDOR ¿Emen utzi al-det *pakete* bai?
 INES (*Begira*). Ona emen; ¿au al-da?
 IXIDOR Etxean saftzeaz batean gogoratu naiz. ¡Galdu balitzak!t, ¡nik entzungo nituan entzutekoak!!
 INES Ofa ba. Zaude pozik, edozeiñen eskuetara erori ez dalako.
 ERAMUN (*Saftzen da oso asare*). ¿Emen aiz orain ere? (*Ixidor*²*i eltzen dio besotik*). ¡Kanpora emendik! lume txatxu ori...
 IXIDOR (*Apalki*). Bafian, aita!
 ERAMUN ¡Ixo! ¡Kanpora! (*Ateratzen da Ixidor*). (*Ines*²*i*). ¡Zu zera efudun! Zuk deituko zinlon!
 INES (*Apalki*). Ez, jauna; nik ez diot deitu.
 ERAMUN ¿Ez al-dezu irakufi nere idazkia?
 INES Bai, jauna: irakufi nuen, biotz-min aundia aftuz.
 ERAMUN ¡Biotz-miñal... ez dezu itxurarrik. ¿Ez al-nizun esaten, pakean uzteko nere semeari?
 INES Ta nik ¿zer egin diot bada, jauna?
 ERAMUN Zer egin diozun?... Zuk nai espadezu, nere semea ez da etxe ontan saftuko.
 INES Ni, jauna, ikusten dezun bezela, jostun bat naiz; ta ez det eskubiderik etxe ontan saftzea iñori de-bekatutzeko.
 ERAMUN ¿Zer uste dezu? Nere semea ezkonduko dala badezpadako gizon baten alabarekin?
 INES (*Kementsu*). ¿Nere aita badezpadakoa?
 ERAMUN Dan bezela agertzen ez dan gizonak, ez du izango omen aundirik.
 INES (*Aseñe*). Zer-esanik badezu ere, nere afean ez, ta (*Altaren antzezkiari begira*). bere afean gu-txiago.
 ERAMUN Egia, atzean naiz afean. (*Ezetsiaz*), ¿Ori al-da zure aita? (*Antzezkiari begira*) ¡A zel... (*Añi-turik*).
 INES Ori da, bai, zuk beltztu dezun nere aita maitea!
 ERAMUN (*Gogo-aldatuaz*). Ez... ez... ori ez det nik irain-du...
 INES ¡Ori da nere aita: ta zuk nere aita maite ori gai-tzetsi dezu!
 ERAMUN ¡Ori zure aita!... ¡Zure aita ori!...

INES Bai: ori da nere aitaren antzekkia.
 ERAMUN (*Antzekiari begira*). Ba... bai... bera da. ¿Egia al-da?

INES Izango ez da bai! (*Beregain*). ¿Zer gertatu ote zayo gizon oni?

ERAMUN (*Antzekiari begira*). Ba... ez del ezbairik. Bera da... ondo gogoratzen naiz.

INES ¿Ezagutzen zenduan, beraz?

ERAMUN Ezagutu... nik jakin bea detana da, zure aita dan edo ez.

INES Jauna... ¿nola esan beafo ote del zinetaraz-teko?

ERAMUN Ongi da... zuk ez dezu uletzen zefgatik dan.

INES Ez da ezez.

ERAMUN ¿Zure aita bizi izan al-da inoiz Buenos-Aires'en?

INES Bai jauna.

ERAMUN Bera da.

INES Afrituta naukazu.

ERAMUN Uletuko dezu garaiz... Etxera noa; bañan be-reala biutuko naiz. ¿Eman afrituko al-zaitut?

INES Bai jauna: ementxen egoteko asmoa del.

ERAMUN Ongi da. Geroafte bada. (*Joaten da antzekiari begiratzuz*).

INES Nai dezun afte.

ZORTZIGAREN AGERALDIA

Ines: gero Joxepa.

INES (*Bakarrik*). ¿Zer du bañan gizon ofek?... ¡Ze asmo afte ote du!... ¡Bera dala ta bera dala!... Nere aitaren antzekiak zefbait gogorazi dio noski. Bañan ¿zer izan liteke?... Ezin del uletu... ¡Buenos Aires'en ezagutu ote zuen!... Befiz etofteketotan gelditu da...! Zer ote dakat?

JOXEPA (*Saifurik*). Oraingoan ba-dakat.

INES ¿Zer?

JOXEPA Dirua ba. Kendu diot Andre Kontsesi'ri eman bea zuena.

INES Ez nintzan gogoratzen ere.
 JOXEPA ¡Ederki dagol... Oldozkof afkitzen zaitut.
 INES Bai, Joxepa. Geftakizun guziak zu atera-ondoren izaten dira.

JOXEPA ¿Zefbait al-degu orain ere?
 INES Afituta nago.
 JOXEPA ¿Zer dezu ba?
 INES Ixidof'en aita izan da emen.
 JOXEPA ¡¡E!!
 INES Bai.
 JOXEPA ¿Ta ze asmo ekafi du ba?
 INES Ez dakit zer esan ere. Guztizko asafe etori da: bañan gero... nik ez dakit zer geftatu zayon... Nere aitaren antzekkia lkustiaz batean asefeari utzi dio... ta galdera batzuek egin ondoren, etxera joan da, befiz bereala etofizeko ustez.

JOXEPA ¿Bereala etofizeko?
 INES Bai: onela esan dit.
 JOXEPA ¡Zer ote darabil ba!
 INES Ez dakil ze asmo izango duen.
 JOXEPA Afitzekoa da!... Arek, antzekkia ikusiz ezagutu egingo zuen noski zure aita; eta damutu egingo zitzaion berataz gaizki esana.

INES ...Baliteke (*Deya atean*).
 JOXEPA Bera ote da?
 INES Aufera.

BEDERATZIGAREN AGEÁLDIA

Ines, Joxepa ta Eñamun: gero Apalza ta Ixidof.

EÑAMUN (*Arpegi-alaiaz*). ¡Afituta afkiluko zerale noskil!
 INES Egia esateko... bai jauna.
 EÑAMUN Bai, sinisten det. (*Ateratzen du sakelatik ingurazti edo kuaderno bat: begiratzen dio; gero orman esegita dagon antzekkiari ta ofela, antzekki ta kuadernoari txandaka bein edo geyagotan begiratzen die. Bitartean esan leikez,*

*antzekiari egokitzen zaizkan itz batzuek...
bizarduna, afegei-zabala, begi ufdiñak, edo... itz
bakoitzean antzekiari begiratuaz. Ondoren
esango du beregain).* Bera da. Biak bai dira.
(*Gero Ines'i*). Zuk diozunez, au, da...

INES
ERAMUN
INES
JOXEPA
ERAMUN

¡Nere aita!

Ongi da: orain ez dei ezbairik.

¡Baña, jauna!...

(Ze ote da au).

Bereala uleltuko dezu guzia. ¿Noiz etofi zan
zure aita Buenos-Aires'tik?

INES
ERAMUN

Ba... izango dira, amabi urte inguru.

Bai: bete-betea. Orain uleltzen dei: zure aita
neri on-egin ondoren aterako zan Buenos-Aires
tik: eta ofegatik ez nuen ifion afkitzen.

Baliteke.

Bai, ofelaxe izan bea!

(*Sartuz*). ¿Bada baimenik?

Aufera.

¡Kaixo Afiaga'ta! jauna! ¿Zu ere emen?

Bai jauna: nere beafkun bai betetzera etofi naiz.

Onuragarria bada, etzayo gaizki etofiko Ines'i.

Bere aitaren nere aldeko on-egite bai ofdain-
tzera.

APAIZA
INES
ERAMUN

¡Zorionak, Ines!

¡.....!

Ez daki oraindikan zer dan: eta nik ere ez nola...
uste gabe... jafi naizen bide ontan. Orain jakin-
go dezute guzia. Ines: ¿aberatsa al-san zure
aita?

INES
ERAMUN

Bai jauna: oso aberatsa, Buenos-Aires'tik etofi
zanean: bañan, ezer utzi gabe il zan.

(*Iri-parez*). Beraz; ¿etzuen utzi ezertxo ere zu-
retzat?

INES
ERAMUN
INES
APAIZA
ERAMUN

Ez jauna.

Ez da ori egia.

¡Izango ez da ba, jauna!

Ezertxo ere ez.

Esan dei, ez dala egia: eta orain sinestaraziko
dizutet. Orain amabi-amairu urte afkitzen nin-
tzan ni Buenos-Aires'en: banuen diru puxka bai;

bañan, lan gutxiago eginda gelago irabazteko ustez (alper askori gertatzen zaiena) jokoari eman nion; ta batean pelota-lekuan, bestean zaldi-lasterketan, ta azkenez jai-etxelako moskitokietan guzia jokaturik gelditu nintzan mufiztuta, ezertxo gabe. Txoraturik, eroturik, nere zoritxafa ikusiz, ez nekian zer-egin, ta..... egingo nuen gizatxakeriaren bat, betiko galduz... bañan, eskefak gizon maitekof ta biotz-aundidun bati: Jaun ofek, nitzaz kupiturik, esan zidan: «Zertara zoaz? ¡Gizonak ez du atzeratu beaf, efgel ta makal diranak egiten dute ori! Suspeftu eta eman afpegiya zorigaitzari: Jafaitu lanean bulafsu» ta eman zizkidan bosteun laurleko esanez: «Onekin zerbait egiten badezu, tori».

APAIZA
ERAMUN

¡Egipen goralgaria!
Batez ere, afek bezela egin ezkerro, bere izenik eman gabe.

APAIZA
ERAMUN

Ta ez al-zenduan ezagutzen?
Ez jauna: ta galdetu nion nof zan, bada jakin nai nukeala noizbatean ordaintzeko zoria izaten banuan ere; bañan alpefik. Bakaf-bakarik esan zidan: «Utzi pelota-leku ta beste jai-etxetako joko moskile guziei, ta jafaitu lanari.»

APAIZA

¡Ofek bai bete zuela ondo aintzinako esakuna: «Egizu on, ez jakin afen non.»

INES
ERAMUN

(Biotzez). ¿Ta nere aita ote zan jaun ori?
Esango dizut. Ufengoan ezagututzeko ere, begiratu nion ondo afpegira; bañan, nik ez det geyago ifioiz ikusi jaun ori: Noski, alde egingo zuen andik.

INES
ERAMUN

Amabi ufte igaro dira.
Bai; ala esan dezu len. Nik ez nuan nai ofdaindu gabe gelditzerik: Beraz, bide-onean jafirik, bosteun laufleko ayek ondatu baño len afkitu nintzan dirua poliki irabazteko bidean. Europako guda asefea asi ondoren etofi nintzan Amerikalik Bilbora; ez nuen entzuten beste izketarik, *nabiera*'k gora ta *nabiera*'k bera baizik; ta ausaftu nintzan ni ere irabazpide oyetan dirua jafizera,

	ta erosi nuen itxas-ontzi bat; eta Buenos-Aires'ko nere ongileea noizbait agefitzen bazan ere, jafi n-tuen bere izenean amaf garazki (1).
APAIZA	¡Ori da gizonaren zintzotasun ta gizalege egiazkoa!
IXIDOR	(Bilduz sarituz)... Onera etofitzeko esan di-dale...
ERAMUN	Bai; nik agindu dial. Atof aufera. (<i>Außeratzen da Ixidor zer gefatzen ote dan</i>). Garazki oyek asko eman dute, eta beren gora-bera guziak efolda-idazti baten afkitzen dira. Ona emen. (<i>Ixidor'i galdetuaz</i>). ¿Ze idazki dek au?
IXIDOR	Ongilearen efolda (kuenta).
ERAMUN	Beronek esango dizute zer afkitzen dan idazki ontan. (<i>Ematen dio Ixidor'i</i>). ¿Zer jafitzen dik lenengo ofian.
IXIDOR	(<i>Irakuriaz</i>). Nere ongilearen efolda.
ERAMUN	Ea zenbateraño eldu dan?
IXIDOR	(<i>Azken-aldeko ofian irakuriz</i>). Guztiz... Befeun ta ogel ta bost mila laufleko.
ERAMUN	Ba,, Ongile Ori... (<i>Ines'en aita'ren antzezikia ikufztatuaz</i>). Jaun ori da.
INES	¿Benetan? (<i>Guziak ariturik, batez ere Ixidor</i>).
ERAMUN	Bai; ta zu, bere alaba zeran ezkerro, zureak dira diru guzi oyek.
INES	Ezin liteke jauna... ez...
IXIDOR	¡Bañan... zer da au!
APAIZA	(<i>Ines'i</i>). Eramun jaunak esan duen bezela izan ezkerro, zureak izan beaf.
ERAMUN	(<i>Efolda-idaztia apaizari erakutsiz</i>). Ofa or. (<i>Artzen du apaizak idaztia eta egongo da ikuskatzen</i>).
JOXEPA	Bai Ines.
IXIDOR	(<i>Aitari</i>). Beraz Inesen aita izan da gure ongileea?
ERAMUN	Bai; ta diru oyek ez dute beste jaberik bere alaba baizik.
APAIZA	(<i>Idazkia Eramuni emanaz</i>). Oso edefki ta garbi dago. Ondo erakutsi dezu ongilearen ganako

	maitasuna. (<i>Ines'i</i>). Ta zorlonak zuri, Ines, Jaungoikoak ordainitzen dizkitzulako on-egite guziak. (<i>Ines'i idazkia eskeini</i>). Tori.
ERAMUN	Ez naiz ausartzen.
INES	(<i>Puxka batean oldozko bezela egonda, Ixi-</i>
ERAMUN	<i>do'i eskeiniaz</i>)... Arizak bada ik.
IXIDOR	¡Nik!
ERAMUN	Ines'en ezkontsaritzat nai badek...
IXIDOR	(<i>Pozez ari</i> tuta). ¡E! (<i>Ines'ek ere agertuko du bere pozezko ari</i> mena).
APAIZA	(<i>Eramun'i</i>). Edefki asmatu dezu.
ERAMUN	Bi yok ontzet artzen badute...!
IXIDOR	(<i>Ines'i pozez</i>). ¿Zer deizkiozu, Ines?
INES	Nere alde... poz-pozik!
IXIDOR	(<i>Eskua eman</i> ez). Biotzez eskafizen zaitut!
INES	Eskefak... Jaungoikoari!
APAIZA	Berak onetsi zaitzatela!

AZKENA

Nihil obstat

Dr. Petrus de Menchaca

Censor

